

شماره چاپ: ۷۷

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت: ۷۶

تاریخ چاپ: ۱۳۸۷/۴/۹

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲»

کد موضوعی: ۲۵۰

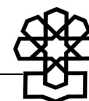
شماره مسلسل: ۹۲۷۹

مهر ماه ۱۳۸۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	بخش اول - معرفی صندوق بیمه محصولات کشاورزی
۲	۱. تاریخچه
۳	۲. ارکان صندوق بیمه محصولات کشاورزی
۳	۳. فرایند بیمه‌پذیری محصولات کشاورزی
۴	۴. روش‌های اجرایی بیمه محصولات کشاورزی
۶	۵. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی
۱۲	بخش دوم - برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه بیمه کشاورزی (۱۳۸۴-۱۳۸۸)
۱۲	۱. چشم‌انداز آینده بیمه کشاورزی
۱۴	۲. چالش‌ها و مشکلات آینده بیمه کشاورزی
۱۶	۳. راهکارهای اجرایی و پیشنهادها
۱۷	۴. برآورد مالی برنامه پنج‌ساله چهارم بیمه کشاورزی
۱۸	بخش سوم - پیشینه قانونی بیمه محصولات کشاورزی
۱۸	۱. قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲/۳/۱
۲۰	۲. قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۸۴/۴/۵
۲۰	بخش چهارم - بررسی لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی
۲۰	۱. متن لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی
۲۰	۲. بررسی ابعاد لایحه
۲۱	نتیجه‌گیری
۲۳	منابع و مأخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲»

مقدمه

بخش کشاورزی در میان بخش‌های اقتصادی، به دلیل داشتن نقش تأمین غذا و امنیت غذایی بر پایه منابع داخلی و همچنین حفاظت از منابع پایه تولید، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در دو دهه اخیر، برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری مناسب از منابع و پتانسیل‌های بالقوه این بخش و به‌کارگیری سیاست‌های حمایتی، موجب بهبود وضعیت تولید و شکوفایی نقش بخش کشاورزی در اقتصاد کشور شده است، به طوری که در حال حاضر بالغ بر ۸۰ درصد مواد غذایی مورد نیاز مردم و بخشی از مواد خام مورد نیاز صنایع در این بخش تأمین می‌شود. از طرفی افزایش تولیدات کشاورزی به نوبه خود موجب افزایش روند صادرات شده و سهم درخور توجهی از صادرات غیرنفتی مربوط به محصولات کشاورزی است. بنابراین توسعه و ارتقای بهره‌وری در بخش کشاورزی ضرورت کامل دارد و این مهم، مستلزم وارد کردن فناوری مناسب و ایجاد بستر لازم از حیث سرمایه‌گذاری است. سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به دلیل ماهیت خطرپذیری ناشی از بی‌ثباتی طبیعت و قطعیت نداشتن شرایط جوی، نیازمند امنیت و تضمین در برابر ریسک‌های موجود است، لذا استفاده از ابزار «بیمه» به منظور کم کردن ریسک از طریق توزیع آن در میان بهره‌برداران، جایگاه خاص و اهمیت فراوانی پیدا می‌کند. با عنایت به نقش بیمه در تضمین سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و کمک به استمرار تولید کشاورزی در کشور، تقویت و توسعه نظام بیمه کشاورزی به‌عنوان پشتیبان تولیدکنندگان برای مقابله با عوامل تهدیدکننده قهری و طبیعی، از ضرورت‌های اساسی به شمار می‌رود.

در کشور ما صندوق بیمه محصولات کشاورزی تنها نهادی است که به‌عنوان مجری سیاست مدیریت ریسک در بخش کشاورزی، اجرای برنامه بیمه محصولات کشاورزی را از سال ۱۳۶۳ به صورت ضابطه‌مند و در کنار سایر ابزارهای حمایتی عهده‌دار شده است و در حال حاضر که بیست و چهارمین سال فعالیت خود را آغاز کرده است، ۹۶ محصول و فعالیت مختلف و ۱/۸ میلیون بهره‌بردار را تحت پوشش خدمات حمایتی خود قرار داده است.

برای اظهار نظر در مورد لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی نیازمند اطلاع از تاریخچه این صندوق و درک اهمیت بیمه می‌باشد که بحث‌های بعدی به این موضوعات اختصاص دارد.

بخش اول - معرفی صندوق بیمه محصولات کشاورزی

۱. تاریخچه

برای حمایت از کشاورزان و دامدارانی که محصولاتشان بر اثر حوادث و سوانح پیش‌بینی نشده خسارت می‌دید و در راستای کمک به ادامه فعالیت تولیدی آنان، در سال ۱۳۵۸ قانون تشکیل صندوق ویژه‌ای به نام «صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت دیده محصولات کشاورزی و دامی» در بانک کشاورزی به تصویب رسید. پیرو تصویب این قانون، قوانین مربوط به تشکیل صندوق امداد روستاییان و بیمه محصولات کشاورزی ملغی گردید.

با توجه به نقش بیمه در جبران زیان‌های متوالی، بازسازی توان مالی، افزایش اتکا به نفس کشاورزان و ایجاد انگیزه برای افزایش بهره‌وری و از طرفی ناتوانی صندوق کمک به خسارت دیدگان محصولات کشاورزی و دامی در پاسخ‌گویی به موارد مذکور به تنهایی، نیاز به آغاز فعالیت‌های بیمه‌ای مجدداً به‌عنوان نیازی اجتناب‌ناپذیر در بخش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و مقرر شد اقدامات لازم در جهت تحقق بخشیدن به این تفکر از نو آغاز شود. لذا وزارت کشاورزی وقت، مکلف گردید طی پنج‌سال از تاریخ تصویب قانون تشکیل صندوق مذکور، مطالعات و اقدامات لازم را در مورد اجرای مقررات مربوط به بیمه محصولات کشاورزی انجام دهد به‌نحوی که در پایان مدت مذکور، لایحه‌ای تهیه کند که براساس آن صندوق بیمه محصولات کشاورزی بتواند جایگزین صندوق کمک به خسارت دیدگان محصولات کشاورزی و دامی گردد.

لایحه یاد شده در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۱ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید و در تاریخ ۱۳۶۲/۳/۳۱ برای اجرا به دولت وقت ابلاغ شد. همچنین پیش‌نویس اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی که به‌وسیله کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارت کشاورزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بازرگانی، سازمان برنامه و بودجه، بیمه مرکزی و بانک کشاورزی تدوین گردید، پس از نهایی شدن در تاریخ ۱۳۶۳/۳/۵ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید و در تاریخ ۱۳۶۳/۳/۲۳ مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفت.

فعالیت بیمه در سال زراعی ۱۳۶۳-۱۳۶۴ در مورد دو محصول پنبه و چغندر قند در استان‌های مازندران و خراسان، در سطحی معادل ۸۹ هزار هکتار آغاز شد و رفته‌رفته به سایر استان‌ها و محصولات بیشتری تعمیم داده شد، به‌طوری که در حال حاضر پس از گذشت ۲۳ سال از فعالیت این واحد، ۹۶ محصول و فعالیت در زیربخش‌های مختلف زراعی (۵/۳ میلیون هکتار)، باغی (حدود ۴۰۷ هزار هکتار)، دام (۱۰/۳ میلیون رأس)، طیور (۴۸۶ میلیون قطعه)، آبزیان (۴۹ میلیون مترمربع) و منابع طبیعی (۲/۹ میلیون هکتار) از خدمات حمایتی صندوق بیمه برخوردارند.

۲. ارکان صندوق بیمه محصولات کشاورزی

ارکان صندوق بیمه محصولات کشاورزی عبارتند از:

مجمع عمومی، کمیته فنی، هیئت مدیره، مدیر عامل و بازرس قانونی.

- **مجمع عمومی:** مرکب از وزیران جهاد کشاورزی، بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، به ریاست وزیر جهاد کشاورزی است.
- **کمیته فنی:** متشکل از نماینده هر یک از اعضای مجمع عمومی و نماینده صندوق بیمه است که از نظر کارشناسی دارای اختیار و تخصص لازم در زمینه مربوط به وظایف هر یک از اعضای مجمع عمومی و صندوق است و نسبت به مسائل مربوط به صندوق که از طرف مجمع عمومی ارجاع می‌شود بررسی و اقدام می‌کند و گزارش توجیهی خود را برای تصمیم‌گیری به مجمع ارسال می‌دارد. صندوق نیز می‌تواند در مورد کلیه وظایف و مسئولیت‌های خود از نظرهای مشورتی کمیته فنی بهره بگیرد.
- **هیئت مدیره صندوق:** مرکب از ۵ نفر، شامل مدیر عامل بانک کشاورزی و یک نفر از اعضای هیئت مدیره بانک کشاورزی و سه نفر دیگر به معرفی وزیر جهاد کشاورزی است.
- **مدیر عامل بانک کشاورزی:** مدیر عامل صندوق بیمه نیز می‌باشد.
- **بازرس قانونی صندوق:** طبق قانون، سازمان حسابرسی است.

۳. فرایند بیمه‌پذیری محصولات کشاورزی

از آنجا که نظام بیمه کشاورزی به‌عنوان ابزاری جهت تحقق هدفها و سیاست‌های حمایتی بخش کشاورزی شکل گرفته است لذا اجرای پوشش بیمه‌ای برای هر یک از محصولات، براساس اولویتهایی در سیاست‌های اعلام شده از سوی وزارت جهاد کشاورزی صورت می‌گیرد که در قالب برنامه‌های توسعه میان‌مدت به صندوق بیمه اعلام می‌شود. در پی آن، مطالعات امکان‌پذیری بیمه هر محصول با روش‌های میدانی و کتابخانه‌ای و جمع‌آوری آمار و اطلاعات لازم در خصوص مسائل علمی و فنی محصول، خطرات تهدیدکننده، توالی و شدت وقوع این خطرات، روش‌های اجرایی و نظام‌های کشت یا مدیریت واحدهای زراعی و دامی و... در واحد تحقیقات صندوق انجام می‌گیرد. نتایج بررسی‌های یاد شده منجر به ارائه طرح توجیهی امکان بیمه‌پذیری محصول مورد نظر، شامل کلیه نکات و مسائل علمی و فنی به همراه دستورالعمل و آیین‌نامه اجرایی آن می‌شود. این آیین‌نامه پس از طی مسیر قانونی خود از هیئت مدیره تا کمیته فنی و مجمع عمومی و در نهایت تصویب مراجع یاد شده (پس از اصلاحات لازم)، به‌صورت آزمایشی به اجرا گذاشته می‌شود. تعرفه بیمه‌ای نیز که شامل مبلغ حق بیمه و حداکثر تعهد بیمه‌گر است، نسبت به مبنای محاسبه

هزینه یا ارزش تولید در هکتار) و ضریب خطر به دست آمده حاصل از بررسی‌های فوق تعیین و طرح بیمه‌ای مورد نظر پیشنهاد می‌شود.

باید توجه کرد که به موازات تصویب آیین‌نامه اجرایی یک محصول، محاسبات مالی و پیش‌بینی‌های لازم جهت تنظیم بودجه مربوط به کمک دولت به هر محصول نیز در واحدهای ذی‌ربط صورت می‌گیرد، به طوری که با آغاز اجرای هر برنامه جدید، اعتبارات لازم از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تخصیص می‌یابد.

اولین اقدام عملی صندوق بیمه در جهت اجرای یک برنامه پوششی جدید، آموزش نیروهای کارشناسی مناطق و استان‌هاست. با برگزاری دوره‌های آموزش تخصصی، برای هر محصول با کمک صاحب‌نظران و مدرسان هر فعالیت و تبیین اصول و روش‌های مندرج در آیین‌نامه‌های اجرایی، مقدمات آغاز پوشش بیمه‌ای فراهم می‌شود.

در این آموزش همکاری سازمان‌های تخصصی هر محصول مثل سازمان پنبه و دانه‌های روغنی، سازمان دامپزشکی کشور و... یکی از مهم‌ترین ابزارهای کمکی برای توسعه و ترویج پوشش بیمه‌ای در هر بخش محسوب می‌شود. همچنین تشکل‌های فعال در بخش، از جمله تعاونی‌های روستایی و تولیدی، اتحادیه‌های تولیدکنندگان و... در مراحل اجرایی، بازوهای مؤثر و قدرتمند توسعه بیمه شمرده می‌شوند.

صندوق بیمه، اجرای بیمه هر محصول جدید را ابتدا به صورت آزمایشی و در سطوح محدود آغاز می‌کند و پس از طی دو یا سه دوره اجرای برنامه و آگاهی بر نقاط قوت طرح و اصلاح آنها، اجرا در سطوح گسترده کشوری را شروع می‌کند. اجرای طرح به صورت آزمایشی در واقع آزمون تصمیم‌های گرفته شده در آیین‌نامه و روش‌های اجرایی است و صحت آنها را به اثبات می‌رساند.

۴. روش‌های اجرایی بیمه محصولات کشاورزی

عملیات اجرایی در هر سال پس از ابلاغ برنامه‌ها به مناطق کشور آغاز می‌شود. برنامه ابلاغی در واقع شامل تعرفه‌ها (حق بیمه و حداکثر تعهد بیمه‌گر و نیز میزان کمک دولت در پرداخت حق بیمه) و سطح برنامه اجرایی برای پوشش بیمه‌ای هر یک از محصولات و فعالیت‌های مورد نظر است که براساس بودجه مصوب تعیین می‌شود. به منظور حق انتخاب بیشتر کشاورزان، در تعرفه‌های اعلام شده برای محصولات زراعی علاوه بر گزینه اصلی که براساس هزینه تولید تعیین می‌شود، گزینه‌های دیگری براساس پیش‌بینی مقادیر گوناگون تولید در هکتار، تعیین شده است. در بخش باغات نیز پتانسیل‌های مختلف تولید در مناطق، مبنای تعیین گزینه‌های متنوع حق بیمه‌هاست. در زمینه دام‌ها نیز براساس ارزش روز دام، طیور و آبزیان، پوشش‌های متناسب و متنوعی عرضه

می‌شود تا هیچ‌گونه محدودیتی در انتخاب پیش نیاید.

براساس ماده (۲۷) اساسنامه صندوق بیمه، بانک کشاورزی به‌عنوان کارگزار اصلی عملیات اجرایی بیمه تعیین شده است و وظایف آن به‌وسیله شعبه‌های بانک در سراسر کشور انجام می‌گیرد.

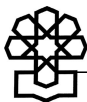
انعقاد قرارداد بیمه، نخستین گام در اجرای بیمه است. در شعبه‌های بانک کشاورزی و کلیه سازمان‌های تابع وزارت جهاد کشاورزی، به‌هنگام مراجعه کشاورزان و دامداران برای دریافت تسهیلات و نهاده‌ها و پس از آشنایی تولیدکنندگان با مزایای بیمه توسط مسئولان و اظهار تمایل کشاورز یا دامدار، عقد قرارداد به‌صورت انفرادی یا گروهی انجام می‌گیرد. به‌منظور آگاهی کشاورزان از ضوابط بیمه، خلاصه‌ای از شرایط بیمه که در واقع برگرفته از آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی است در پشت بیمه‌نامه درج شده است.

در طول دوران قرارداد بیمه، کارشناسان بیمه در شعبه‌های بانک و نیز واحد ستاد صندوق بیمه از واحدهای بیمه شده اعم از اراضی، باغ‌ها، دامداری‌ها، واحدهای پرورش طیور، استخرهای پرورش ماهی و میگو، بازدید می‌کنند و از نظر وضعیت مزارع و مدیریت واحدهای دامی گزارش‌های لازم را تهیه می‌کنند. این گزارش‌ها در زمان وقوع خسارت‌ها، مبنای قضاوت ارزیابان خسارت قرار خواهند گرفت. مراحل اجرایی کار با اعلام خسارت از سوی بیمه‌گذار به شعبه‌های بانک کشاورزی ادامه می‌یابد.

کارشناسان ارزیاب خسارت، بلافاصله پس از دریافت گزارش خسارت، با بررسی سوابق بیمه‌گذار، به محل مزرعه یا دامداری مراجعه کرده و پس از بازدید و تأیید خسارت موردنظر، فرم‌های مربوط را تکمیل و در آنها درصد خسارت، سطح خسارت دیده یا تعداد دام تلف شده و مرحله وقوع خسارت طبق جداول آیین‌نامه هر محصول را که از نکات مهم در ارزیابی‌هاست، ثبت می‌کنند. در صورت وسعت سطوح خسارت دیده، کارشناسان سایر سازمان‌های مربوط، به‌ویژه سازمان جهاد کشاورزی، کارشناسان بیمه شعبه‌های بانک را در امر ارزیابی و تعیین میزان و درصد خسارت‌های وارد شده، در چارچوب اکیپ‌های کارشناسی همراهی می‌کنند.

وقوع خسارت در دوران قرارداد بیمه، در واقع مرحله‌ای است که عملکرد را به معرض آزمایش می‌گذارد. سرعت عمل و قضاوت عادلانه و دقیق کارشناسی بهترین پاسخی است که صندوق بیمه می‌باید به تولیدکننده خسارت دیده بدهد.

شعبه‌های بانک موظفند حداکثر ظرف یک ماه، خسارت بیمه‌گذار را بپردازند. البته چنانچه بیمه‌گذار به ارزیابی خسارت، اعتراض داشته باشد باید مراتب را به بانک منعکس کند تا گروه کارشناسی (مرکب از دو نفر یا بیشتر) دوباره به محل وقوع خسارت اعزام شوند و ارزیابی مجدد

صورت گیرد. در گروه کارشناسی معمولاً از صاحب‌نظران و محققان مراکز تحقیقات کشاورزی در سطوح استان‌ها بهره گرفته می‌شود و نظرات آنها مورد تأیید غالب تولیدکنندگان قرار می‌گیرد. معیار حداکثر غرامت پرداختی در مورد زراعت‌ها، مرحله پیشرفت عملیات زراعی (درصد هزینه‌های انجام شده تا زمان وقوع خسارت) و برای باغات و غالب دام‌ها ارزش محصول است. عوامل مؤثر در تعیین غرامت نیز عبارتند از: سطح خسارت دیده (یا تعداد دام تلف شده)، حداکثر تعهد بیمه‌گر که در قرارداد قید شده است و درصد خسارت و میزان بازده محصول.

۵. عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی

چنان‌که اشاره شد، عملیات اجرایی بیمه محصولات کشاورزی در سال زراعی ۱۳۶۳-۱۳۶۴ با پوشش دو محصول پنبه و چغندر قند در سطحی معادل ۸۹ هزار هکتار در دو استان خراسان و مازندران آغاز شد و رفته‌رفته به سایر استان‌ها و محصولات بیشتری تعمیم داده شد به طوری که در حال حاضر ۹۶ محصول و فعالیت در زیربخش‌های مختلف زراعت، باغبانی، دام، طیور، آبزیان و منابع طبیعی زیر پوشش بیمه قرار دارند.

عملکرد صندوق بیمه در دو دهه اخیر و به‌ویژه در طول برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور در جدول ذیل درج شده است. جدول ۱ روند توسعه بیمه‌ای و موارد زیر پوشش بیمه را از ابتدای فعالیت تا پایان سال زراعی ۱۳۸۶ را نشان می‌دهد.

جدول ۱. عملکرد سطوح بیمه شده طی بیست و سه سال فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

سال	زراعت‌ها (هزار هکتار)	باغات (هزار هکتار)	دام (هزار واحد دامی)	طیور (هزار قطعه)	حوضچه پرورش آبزیان (هزار متر مربع)	منابع طبیعی (هزار هکتار)
۱۳۶۴	۸۶	-	-	-	-	-
۱۳۶۵	۱۰۵	-	-	-	-	-
۱۳۶۶	۲۴۲	-	-	-	-	-
۱۳۶۷	۲۴۸	-	-	-	-	-
۱۳۶۸	۳۳۳	-	-	-	-	-
۱۳۶۹	۴۱۱	-	-	-	-	-
۱۳۷۰	۵۷۳	-	-	-	-	-
۱۳۷۱	۱۰۰۴	-	-	-	-	-
۱۳۷۲	۱۲۵۳	-	۳۶	-	-	-
۱۳۷۳	۱۴۳۹	-	۹۵	-	-	-
۱۳۷۴	۱۸۰۵	-	۱۸۲	۲۴۸	-	-
۱۳۷۵	۱۹۶۹	-	۸۵۸	۲۱۱۳	۹۴۹	-
۱۳۷۶	۱۸۳۹	۱	۱۲۱۴	۴۷۱۰	۱۷۳۵۳	۱۶
۱۳۷۷	۱۹۰۲	۴	۱۵۶۹	۷۳۵۷	۱۲۲۸۸	۶۹
۱۳۷۸	۱۹۱۴	۱۲	۱۹۱۰	۸۸۰۵	۱۶۰۳۲	۳۳۹
۱۳۷۹	۱۶۴۰	۱۸	۳۱۰۹	۱۶۷۹۹	۲۸۰۳۴	۵۲۹
۱۳۸۰	۱۶۲۸	۲۸	۳۱۴۲	۳۳۷۶۹	۳۱۴۰۷	۱۰۴۹
۱۳۸۱	۲۹۷۰	۹۲	۳۹۰۳	۷۶۵۴۷	۵۱۸۲۵	۱۴۷۱
۱۳۸۲	۴۸۴۵	۱۳۸	۶۲۵۱	۱۰۴۸۶۳	۴۶۵۴۳	۱۶۶۴
۱۳۸۳	۵۱۳۱	۲۱۰	۶۳۸۱	۲۸۹۶۹۵	۳۴۲۳۰	۲۴۱۲
۱۳۸۴	۵۳۹۶	۳۱۹	۹۰۹۶	۳۷۵۷۵۶	۷۴۷۱۸	۲۶۴۱
۱۳۸۵	۵۲۹۹	۴۰۹	۱۰۳۶۲	۵۰۰۶۶۵	۴۹۳۴۶	۲۹۰۷
۱۳۸۶	۵/۰۲۶/۰۰۰	۳۷۱	۱۱/۴۲۸/۰۰۰	۵۱۳۴۳۳	۴۰۵۰۰	۱۹۳۱

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

چنان‌که در جدول ۱ آمده است، طی بیست‌سال فعالیت صندوق بیمه، سطوح بیمه‌شده در زیربخش زراعت‌ها از ۸۶ هزار هکتار در سال ۱۳۶۴ به پنج هزار و بیست و شش هزار هکتار در سال ۱۳۸۶ رسیده است. این روند رشد در همین فاصله، در سایر زیربخش‌ها نیز به چشم می‌خورد. در زیربخش باغات، سطوح بیمه‌ای از ۱۰۰۰ هکتار به ۳۷۱ هزار هکتار، دام از ۳۶ هزار واحد دامی به ۱۱/۴۲۸/۰۰۰ واحد دامی، طیور از ۲۴۸ هزار قطعه به حدود ۵۱۳/۴۳۳/۰۰۰ قطعه، آبزیان از ۹۴۹ هزار مترمربع به ۴۰/۵۰۰/۰۰۰ مترمربع و بالاخره در زیربخش منابع طبیعی از ۱۶ هزار هکتار سطح بیمه شده به ۱۹۳۱ هزار هکتار رسیده است. برخی از مشخصات بیمه کشاورزی در تعدادی از محصولات تحت پوشش برای ۱/۸ میلیون نفر بهره‌بردار در سال زراعی ۱۳۸۵-۱۳۸۶ به شرح جدول زیر است:

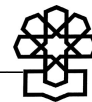

جدول ۲. برخی از مشخصات بیمه کشاورزی در تعدادی از محصولات تحت پوشش سال زراعی ۱۳۸۵-۱۳۸۶

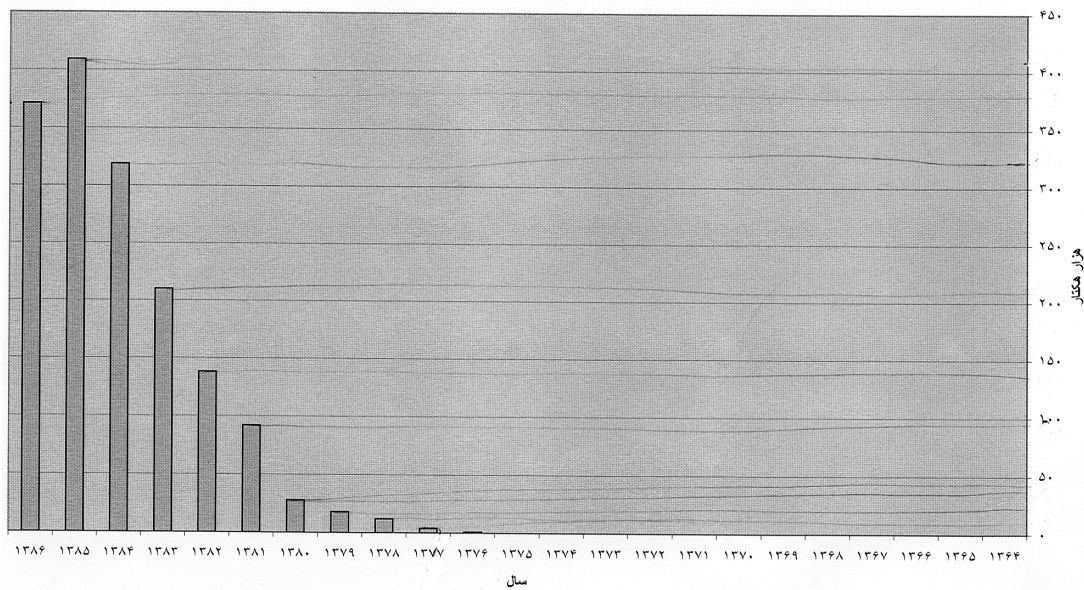
نوع محصول	تعداد بیمه‌گذار (نفر)	تعداد عوامل خطر	درصد پوشش بیمه‌ای (نسبت به کل ظرفیت)	نسبت خسارت
گندم	۵۷۹,۶۹۴	۸	۵۷	۱/۶
برنج	۱۸۲,۰۶۱	۷	۲۳	۲/۵
چغندر قند	۶۶,۶۸۲	۸	۸۸	۲/۲
پنبه	۱۶,۷۹۶	۷	۳۴	۵/۰
سیب	۳۸,۹۲۰	۷	۲۴	۱/۰
انگور	۷۰,۲۴۰	۷	۱۴	۰/۶
خرما	۷۶,۳۸۶	۹	۳۰	۱/۶
پسته	۵۳,۳۹۴	۱۰	۲۱	۰/۶
دام صنعتی	۹۵۸	۵۶	۳۰	۱/۷
طیور	۳۱,۰۷۵	۱۷	۶۱	۰/۷
آبزیان سرد آبی	۱۶۹	۱۱	۲۶	۲/۶
آبزیان گرمسیری	۲۰۷	۷	۱۵	۲/۰
مراتع	۱,۸۸۱	۳	۳	۱/۸

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

نمودارهای ۱ تا ۶، روند رشد سطوح بیمه‌ای را طی سال‌های فعالیت صندوق بیمه در زیربخش‌های مختلف نشان می‌دهد. همچنین نمودارهای ۶، ۷ و ۸ به ترتیب روند افزایش تعداد محصولات زیر پوشش و تعداد تعرفه‌های بیمه‌ای و پرتفوی بیست‌وسه ساله صندوق بیمه و سهم هر یک از برنامه‌های اجرایی در آن را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که در حال حاضر ۹۶ محصول و فعالیت با حدود ۷۰۰ تعرفه بیمه‌ای، زیر پوشش بیمه قرار دارد. به‌علاوه در طول این دوره، مجموع حق بیمه‌ها و غرامت‌های پرداختی بالغ بر ۱۶/۵۲۲/۶۲۳ میلیون ریال شده که بیشترین سهم تبادلات مالی این دوره مربوط به برنامه چهارم توسعه بوده است. این حجم نیز به‌دلیل افزایش و تنوع موارد زیر پوشش بیمه و در نتیجه، افزایش چشمگیر سطوح بیمه‌ای در این مقطع زمانی، گویای وسعت حجم عملیات بیمه‌ای بوده است.

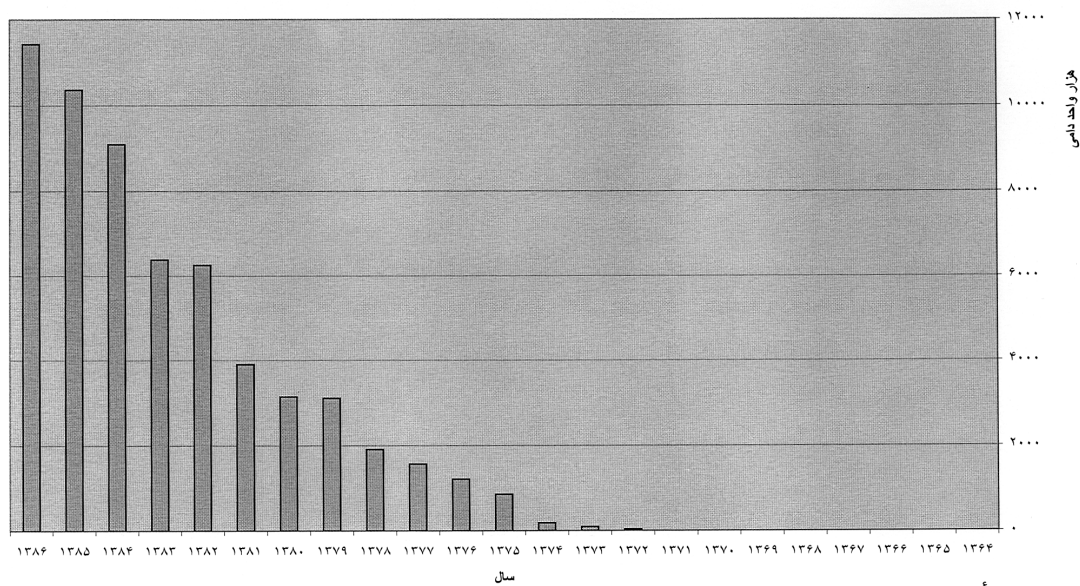

نمودار ۱. میزان سطوح بیمه شده باغات طی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

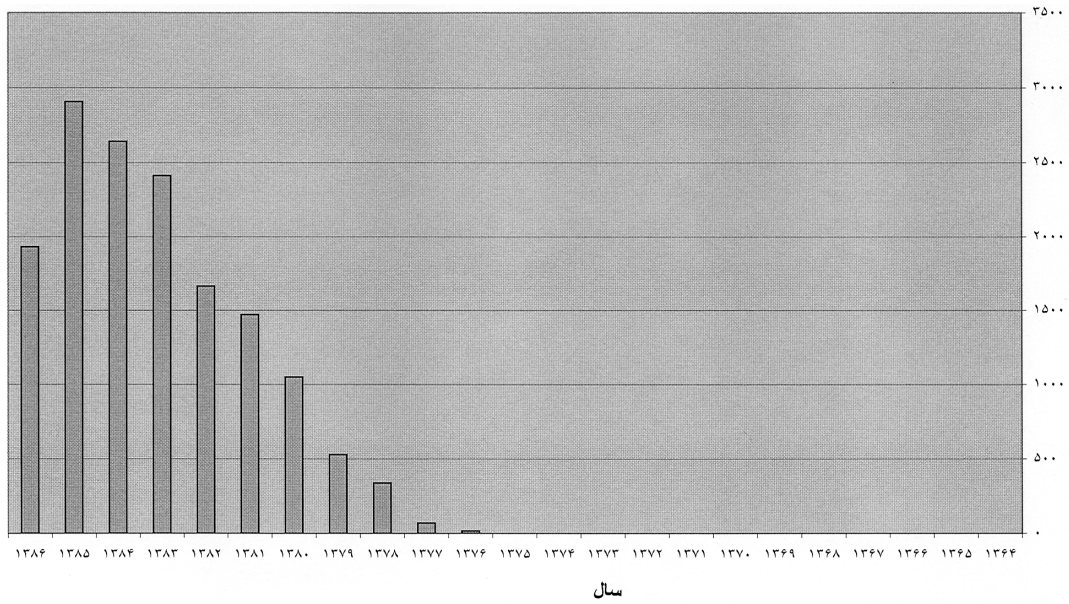
نمودار ۲. میزان انواع دام بیمه شده طی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

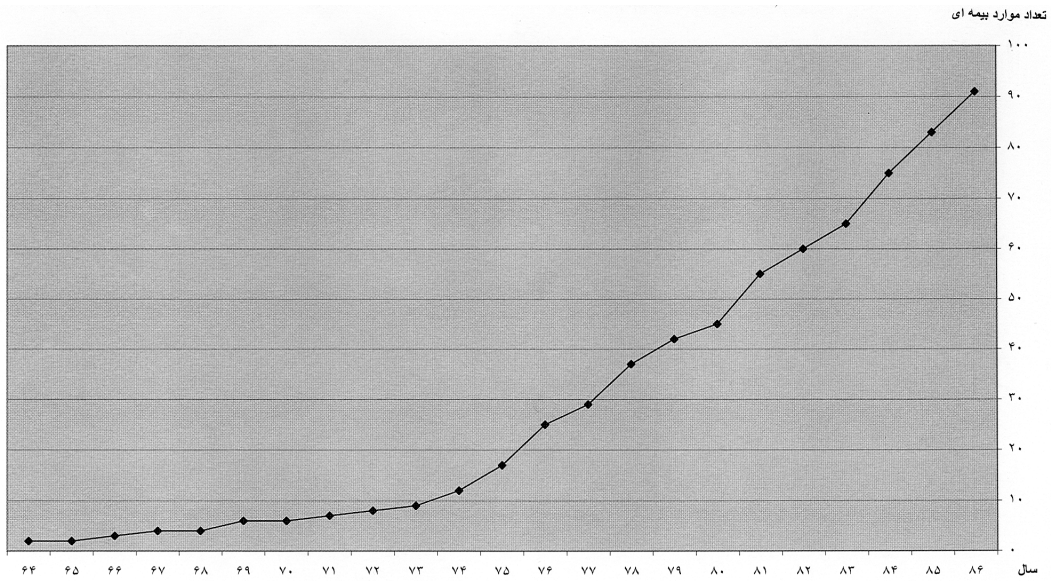

نمودار ۵. میزان سطوح بیمه شده منابع طبیعی طی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

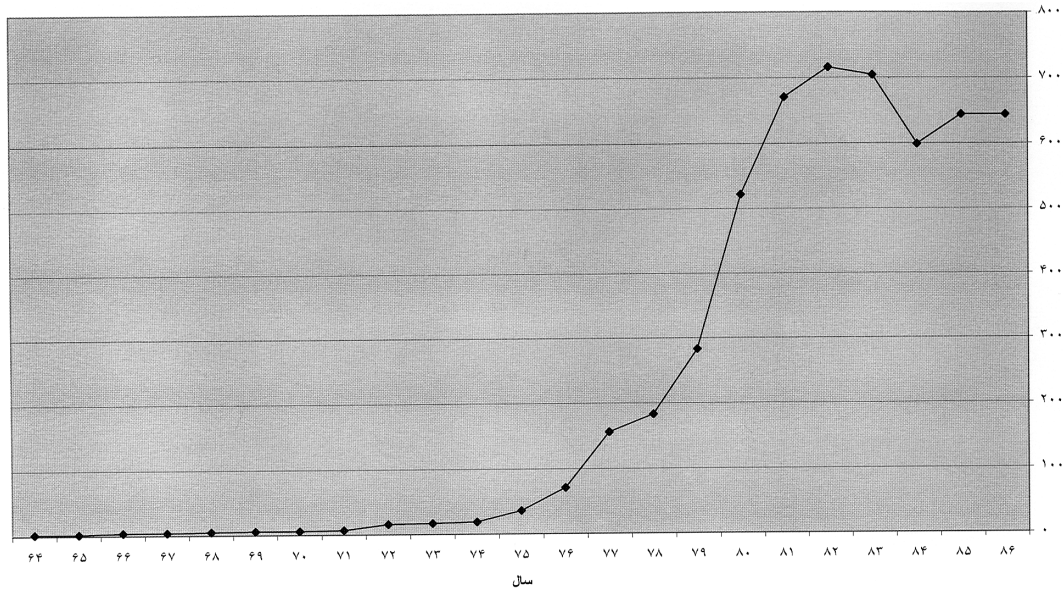
نمودار ۶. روند افزایش تعداد موارد تحت پوشش بیمه طی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

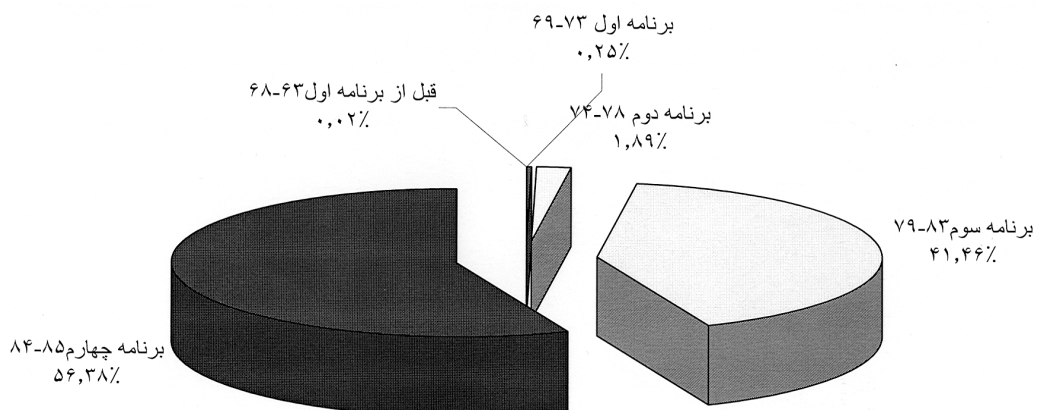
نمودار ۷. روند افزایش تعداد تعرفه‌های موجود طی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

نمودار ۸. سهم هر دوره برنامه در کل پرتفوی ۲۳ سال فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی

(کل پرتفوی ۱۶۵۲۳ میلیارد ریال)

مأخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

بخش دوم - برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه بیمه کشاورزی (۱۳۸۴-۱۳۸۸)

۱. چشم‌انداز آینده بیمه کشاورزی

با توجه به روند گذشته توسعه پوشش‌های صندوق بیمه، روند آینده این پوشش را می‌توان در سه گزینه متفاوت مورد بررسی قرار داد:

الف) بیمه اجباری: در گزینه نخست با توجه به گسترش کند بیمه کشاورزی در واحدهای بهره‌برداری در سه برنامه گذشته، اجباری شدن بیمه به‌عنوان سازوکار اصلی توسعه بیمه مورد

توجه بوده است. بیمه اجباری دارای اولویت اساسی در اغلب کشورهای به اجرا درآمده است و مزایای آن را به شرح ذیل می‌توان خلاصه کرد:

- کشاورزان و دامداران در سطح گسترده‌ای برای بقای بیمه مشارکت می‌کنند،
- هزینه‌های اجرایی و اداری متعادل می‌شود،
- گزینش نامناسب از بین می‌رود،
- رفع دغدغه دولت و اطمینان از اینکه کلیه تولیدکنندگان (کشاورزان و دامداران) از حمایت بیمه برخوردار خواهند شد حتی اگر به مزایای آن واقف نباشند.

ب) ارتباط با نظام اعتباری: در گزینه دوم برقراری ارتباط فعال و ارگانیک (اندام‌واره) میان بیمه کشاورزی و نظام تأمین اعتبار سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و واحدهای بهره‌برداري مورد توجه است.

تحولات اخیر در نظام‌های جهانی بیمه، نگرش تازه‌ای مبتنی بر ضرورت نزدیکی سیستم‌های مالی و بیمه‌ها را مطرح ساخته است. بر مبنای این رویکرد در بخش کشاورزی به کمک بیمه، کشاورز و دامدار قادر می‌شوند:

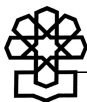
- با داشتن بیمه، سرمایه خود را متعادل ساخته، بیشتر وام می‌گیرند و سرمایه‌گذاری خود را افزایش می‌دهند،
- بانک‌ها نیز با بودن بیمه، حجم بیشتری وام و اعتبار توزیع می‌کنند و ایجاد سرمایه برای کشاورزان کوچک را میسر می‌سازند،
- نرخ بازپرداخت‌های بانک‌ها افزایش می‌یابد.

در این گزینه منافع مشترک و نیز اتحاد و همکاری میان بانک‌ها و شرکت‌های بیمه مورد تأکید قرار دارد.

در ایران این امتیاز برای صندوق بیمه و نظام بیمه کشاورزی وجود دارد که در ارتباط ارگانیک با سازمان رسمی مسئول اعطای اعتبار در بخش کشاورزی یعنی بانک کشاورزی است و طبیعتاً از این سازوکار می‌توان به‌نحو مطلوبی برای گسترش بیمه در واحدهای بهره‌برداري کشاورزی استفاده کرد.

ج) کاربست سیاست‌های اجرایی مناسب: در این گزینه مبنای حرکت در فعالیت‌های بیمه کشاورزی، افزایش تولیدات کشاورزی و امنیت اقتصاد غذایی است که هر دو از اولویت‌های اصلی سیاست‌های بخش به‌شمار می‌آید. در این گزینه هدف اصلی تداوم و توسعه پوشش‌های موجود و بیمه عوامل تولید است، اما چگونگی رسیدن به وضعیت مطلوب بسیار مهم است.

در تعیین استراتژی بلندمدت بیمه در زیر بخش زراعت، اولویت به غلات داده شده است.

استمرار این سیاست در برنامه‌های توسعه تا تحقق کامل ضروری است. پوشش بیمه‌ای آنها در سطوح گسترده‌تر و نیز قالب‌های جدید از جمله بیمه اجباری همچنان در اولویت می‌باشد. برای عوامل و تأسیسات و منابع تولید به‌عنوان خطوط اساسی برنامه جامع بیمه کشاورزی با در نظر گرفتن محدودیت امکانات مالی دولت، چارچوب پوشش‌های بیمه‌ای، به عوامل تولید مؤثر در زیر بخش‌های زراعت و باغبانی، دام و طیور و آبزیان و نیز منابع طبیعی و مکانیزاسیون محدود گردیده است. آب مهم‌ترین مایه حیات انسان و مایه رشد نبات است. حمایت از سرمایه‌گذاری در حفظ آب و منابع آن و مجموعه ادوات و مجموعه تأسیسات و ادوات مرتبط با این امر، در سیاست‌های بیمه‌ای صندوق برای مرحله اول بیمه عوامل تولید در طرح جامع بیمه ضروری است. البته این تفکیک و اولویت به معنی نفی ضرورت بیمه حمایت از سایر سرمایه‌گذاری‌ها در بخش نیست، لکن محدود بودن منابع، توسعه مرحله به مرحله را ناگزیر می‌سازد.

در زیربخش دام، تأمین پروتئین حیوانی به همان اندازه تولید غلات واجد اهمیت است. پوشش بیمه برای انواع دام و طیور و آبزیان که منابع اصلی پروتئین هستند و منابع و عوامل تولید آنها به موازات پوشش‌های موجود توصیه می‌گردد. مجموعه سرمایه‌گذاری‌ها در این زیربخش مثل تأسیسات دامداری‌ها و واحدهای پرورش طیور و تأسیسات استخرهای پرورش آبزیان، چارچوب پیشنهادی برای بیمه عوامل تولید در دوران پنج‌ساله برنامه است که به‌نحوی می‌توان آن را استمرار برنامه‌های فعلی صندوق بیمه تلقی کرد.

به همین ترتیب طرح‌های بیمه عوامل در بخش فعالیت‌های مرتبط با بهره‌برداری از منابع طبیعی و عملیات آبخیزداری و نیز طرح بیمه ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی به‌عنوان یکی از منابع اساسی و عامل پایه‌ای تولید کشاورزی از اهمیت زیادی برخوردار است که بر حسب اولویت مطالعات و اجرای آزمایشی در طول برنامه چهارم پنج‌ساله توسعه بیمه کشاورزی مورد توجه قرار می‌گیرند.

به‌منظور استفاده بهینه از زمان و امکانات برای شروع بیمه عوامل تولید و صرفه‌جویی در زمینه‌های مربوط به بازاریابی و شناسایی صاحبان عوامل تولید در بخش، مناسب‌ترین نقطه تماس، طرح‌های بانک کشاورزی است و مراد از آن بیمه نمودن طرح‌هایی است که در تولید محصولات یاد شده به‌کار می‌آیند.

جمع پرتفوی بیمه‌ای، قاعدتاً سرمایه‌گذاری‌های قبلی بخش در این فعالیت‌ها را نیز شامل می‌شود و می‌توان قضاوت نمود که می‌تواند انگیزه قدرتمندی برای هر بیمه‌گر باشد.

۲. چالش‌ها و مشکلات آینده بیمه کشاورزی

به‌طور کلی می‌توان چالش‌های فراروی صندوق بیمه کشاورزی و فعالیت‌های بیمه‌ای در این رشته

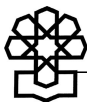

را به صورت زیر خلاصه کرد:

- عدم توسعه بیمه‌های جدید (بیمه درآمد - بیمه قیمت و...)
 - مشکلات مالی صندوق بیمه محصولات کشاورزی و عدم وجود منابع مالی جانبی،
 - بالا بودن نسبت ضرر^۱ برای صندوق بیمه به لحاظ حمایتی بودن آن،
 - ناکارآمدی قوانین و مقررات جاری در رابطه با بیمه کشاورزی،
 - محدودیت فعالیت‌های تحقیقاتی و آموزشی در زمینه بیمه کشاورزی در کشور،
 - ضعف مشارکت بخش خصوصی در بیمه کشاورزی،
 - ادغام تدریجی فعالیت‌های صندوق کمک در صندوق بیمه،
 - تنوع بخشی به فعالیت بیمه‌ای در بخش کشاورزی.
- برای مقابله با این چالش‌ها به کار بستن سیاست‌های استراتژیک و سیاست‌های اجرایی ویژه‌ای نیاز است که بتواند به نحو مطلوبی گذار از سطح جاری و کنونی فعالیت‌های بیمه محصولات کشاورزی و جبران خسارت تولیدکنندگان در بخش کشاورزی را به سطح کارآمد یک نظام جامع بیمه کشاورزی میسر سازد.

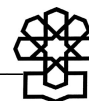
● سیاست‌های استراتژیک

- تأکید بر جامع‌نگری بیمه در بخش کشاورزی، زیربخش‌ها و فعالیت‌های متنوع آن،
- هدف قرار دادن کاهش مخاطرات سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به منظور ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری در بخش،
- تقویت مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های بیمه کشاورزی،
- اصلاح ساختار سازمانی صندوق بیمه محصولات کشاورزی،
- ادغام مناسب و مطلوب صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت‌دیده محصولات کشاورزی و دامی در فعالیت‌های بیمه کشاورزی،
- جلب و جذب تعداد هر چه بیشتر بهره‌برداران کشاورزی به استفاده از خدمات بیمه کشاورزی از طریق ارائه آموزش‌های همگانی لازم و پیش‌بینی سازوکارهای تشویقی مناسب،
- اصلاح قوانین و مقررات مربوط به بیمه کشاورزی کشور،
- اقتباس و الگوبرداری از تجارب موفق جهانی در زمینه بیمه کشاورزی،
- سازماندهی نظام تحقیقاتی و ارزیابی مستمر فعالیت‌ها در زمینه بیمه کشاورزی.

۳. راهکارهای اجرایی و پیشنهادها

- **گسترش بیمه در واحدهای بهره‌برداری:** با توجه به اهمیت واحدهای کوچک بهره‌برداری در ترکیب نظام اقتصاد غذایی و حجم نیروی انسانی شاغل در این فعالیت‌ها، استمرار حمایت از آنها در برنامه به کمک نظام بیمه کشاورزی دارای اولویت اصولی است.
- **اصلاح ساختار صندوق بیمه:** اصلاح ساختار صندوق باید به شکلی صورت گیرد که ضمن محدود ساختن هزینه‌های اجرایی، ایجاد کوتاه‌ترین مسیر ارتباطی میان تولیدکنندگان بخش و صندوق بیمه را در قالب کمترین سطوح میسر سازد.
- **زمینه‌سازی برای جلب و تأمین مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های بیمه کشاورزی:** به‌منظور بهره‌گیری از امکانات مناسب ناشی از موقعیت صندوق بیمه در دستیابی به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و حتی قبل از شروع برنامه‌های بیمه عوامل تولید، صندوق بیمه می‌تواند از طریق واگذاری عملیات کارگزاری به نمایندگی‌های سازمان‌یافته در بخش خصوصی، پوشش فعالیت‌های بیمه‌ای را گسترش دهد. این اقدام به گسترش تجربیات اجرایی صنعت بیمه در بخش کشاورزی کمک کرده و امکانات لازم برای تنوع‌بخشی به فعالیت‌های بیمه کشاورزی و ایجاد پوشش لازم برای عملیات تولیدی، تأسیسات، ادوات و ... را میسر خواهد ساخت.
- **اصلاح نظام نرخ‌گذاری و تعیین تعرفه‌های بیمه‌ای:** نرخ‌گذاری و تعیین تعرفه‌ها حساس‌ترین بخش حیات شرکت بیمه است و اتکای آن به اصول علمی، زیربنای تعادل در دریافت حق بیمه متناسب در پیش‌بینی خسارات را فراهم می‌سازد و همچنین امکان ذخیره‌گیری برای ایجاد پشتوانه محکم مالی را میسر می‌کند. در برنامه به‌علت تحولی که در فعالیت‌های صندوق بیمه پیش‌بینی شده ضروری است که ایجاد یک واحد مستقل و تخصصی برای انجام محاسبات دقیق و پیچیده بیمه‌ای مورد توجه قرار گیرد.
- **تأمین مدیریت یکپارچه بیمه کشاورزی:** یکی از مهم‌ترین سیاست‌های اجرایی مؤثر برای توسعه بیمه کشاورزی تمرکز کلیه کمک‌های بلاعوض دولت در بخش کشاورزی در قالب بیمه کشاورزی است و مدیریت واحد متمرکز در این زمینه برای هدایت و نظارت بر این مجموعه توصیه می‌شود.
- **اولویت‌بندی مناسب برنامه‌های اجرایی:** در زمینه بیمه عوامل تولید که در دو فاز مطرح است:
 - فاز اول:** بیمه عوامل تولید طرح‌های بیمه‌گذاران فعلی.
 - فاز دوم:** طرح‌های سرمایه‌گذاری در زمینه عوامل تولید که توسط بانک کشاورزی تأمین اعتبار می‌شوند.
- **ادغام تدریجی فعالیت‌های صندوق کمک در صندوق بیمه:** از طریق در اختیار گرفتن تدریجی اعتبارات تخصیص‌یافته به صندوق کمک و تنظیم برنامه خدمات بیمه‌ای درمورد مخاطرات طبیعی متداول شامل خشک‌سالی، سیل، سرمازدگی، تگرگ، زلزله و سایر حوادث طبیعی.

۴. برآورد مالی برنامه پنج‌ساله چهارم بیمه کشاورزی

ارقامی که در جدول ۳ به‌عنوان مجموع بار مالی دولت ارائه شده، حاصل جمع کل فعالیت‌های بیمه‌ای پیش‌بینی شده در چهار زیربخش زراعت، باغبانی، دام، طیور و شیلات و منابع طبیعی طی دوران پنج‌ساله برنامه چهارم توسعه است. همچنین دو طرح اساسی تحقیقات و آموزش و بهبود مدیریت به‌عنوان دو بال پرواز صندوق بیمه جهت تحقق برنامه‌های پیش‌بینی شده طی اجرای دوران طرح جامع بوده که محاسبات مالی مربوط به آنها در مجموع بار مالی دولت پیش‌بینی شده است.

گزینه‌های برنامه‌ای به‌منظور تبدیل بار مالی دولت: برای صندوق بیمه کشاورزی امکان این انعطاف وجود خواهد داشت تا در صورت حذف قانون محدودیت در افزایش نرخ خدمات و کالا، موضوع ماده (۵) قانون برنامه سوم توسعه کشور، ضمن حفظ اصول کار بر حسب ضرورت زمان و مکان در موارد موردنظر برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان، نسبت به افزایش سهم کشاورز و کاهش سهم دولت در هر سال اقدام نمایند. به‌طوری که مطلوبیت حق بیمه یا به تعبیری قیمت فروش خدمات نیز در راستای توسعه بیمه رعایت گردیده و از تورم بودجه پیشنهادی جلوگیری به‌عمل آید.

به‌منظور تعدیل بار مالی سهم کمک دولت و عدم سنگینی بودجه مورد نیاز درخواستی، این امکان وجود دارد که در طول سال‌های برنامه در سهم تخصیصی یارانه تغییراتی ایجاد نمود، بدین معنی که محصولات تحت پوشش بیمه با عنایت به اولویت و سیاست‌های حمایتی بخش از نظر درصد یارانه متعلقه به هر واحد حق بیمه، از صفر تا صد درصد گروه‌بندی شوند.

برای جلوگیری از افزایش بودجه (سهم دولت) در هر یک از سال‌های برنامه، صندوق بیمه مجاز خواهد بود که سطوح هر یک از محصولات و یا فعالیت‌های تحت پوشش بیمه را با نظر معاونت‌های فنی زیربخش‌های مربوطه در وزارت جهاد کشاورزی به‌نحوی کاهش دهد که اثر آن در کمتر شدن بار مالی دولت و در نهایت تعدیل بودجه پیشنهادی مشاهده گردد.

جدول ۳. بار مالی دولت بابت کمک به حق بیمه‌ها طی دوران پنج‌ساله چهارم توسعه

(واحد: میلیون ریال)

سال	۱۳۸۲-۱۳۸۳	۱۳۸۳-۱۳۸۴	۱۳۸۴-۱۳۸۵	۱۳۸۵-۱۳۸۶	۱۳۸۶-۱۳۸۷	۱۳۸۷-۱۳۸۸	موضوع
سال پایه	۲۲۵۲۸۲	۳۰۷۰۳۱	۴۰۳۳۸۳	۵۰۹۸۱۵	۶۵۶۰۱۰	۸۴۱۹۸۴	بیمه زراعت
	۲۶۷۸۹۷	۴۲۱۶۸۱	۵۴۲۴۵۷	۹۰۸۰۷۷	۱۱۹۱۶۵۹	۱۵۶۵۸۸۲	بیمه باغبانی
	۲۱۵۱۵۶	۳۴۸۹۱۸	۵۰۶۳۷۹	۶۹۳۸۲۳	۹۱۲۶۰۳	۱۱۶۸۲۰۲	بیمه دام، طیور و آبزیان
	۸۰۴۳	۱۲۹۷۰	۱۶۹۱۹	۲۲۵۶۹	۲۹۱۸۰	۳۶۸۸۸	بیمه منابع طبیعی
	-	۸۴۵	۲۱۸۳	۳۳۰۸	۴۰۵۱	۴۳۲۲	تحقیقات بیمه‌ای
	۱۶۷۷	۳۴۳۴	۳۷۸۷	۴۱۷۴	۴۶۰۰	۵۰۷۳	آموزش و بهبود مدیریت
جمع	۷۱۶۰۵۵	۱۰۹۴۸۶۹	۱۴۷۵۱۰۸	۲۱۴۱۷۶۶	۲۷۹۸۱۰۳	۳۶۲۲۳۵۵	

جدول ۴. حق بیمه پرداختی سهم بیمه‌گذاران در برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه

(واحد: میلیون ریال)

موضوع	سال	۱۳۸۳-۱۳۸۲	۱۳۸۴-۱۳۸۳	۱۳۸۵-۱۳۸۴	۱۳۸۶-۱۳۸۵	۱۳۸۷-۱۳۸۶	۱۳۸۸-۱۳۸۷
بیمه زراعت	سال پایه	۹۷۱۷۲	۱۲۵۲۷۸	۱۶۶۸۳۸	۲۰۶۲۱۶	۲۵۴۸۰۶	۳۱۲۹۱۶
بیمه باغبانی		۵۴۲۷۸	۱۰۴۲۶۴	۱۸۰۴۴۹	۲۶۵۰۱۰	۳۷۱۸۹۶	۴۹۳۸۹۶
بیمه دام، طیور و آبزیان		۱۰۱۷۶۸	۱۵۰۲۳۹	۲۰۷۳۸۸	۲۷۴۴۶۵	۳۵۲۸۸۴	۴۴۴۲۴۰
بیمه منابع طبیعی		۲۹۹۱	۳۷۵۰	۶۵۱۳	۸۷۵۴	۱۱۲۷۴	۱۴۴۳۷
جمع		۲۵۶۲۰۹	۳۸۳۵۳۱	۵۶۱۱۸۸	۷۵۴۴۴۵	۹۹۰۹۶۰	۱۲۶۵۴۸۹

جدول ۵. بار مالی دولت و پرداختی بیمه‌گذار طی دوران پنج‌ساله (برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه)

(واحد: میلیارد ریال)

موضوع	سال	۱۳۸۳-۱۳۸۲	۱۳۸۴-۱۳۸۳	۱۳۸۵-۱۳۸۴	۱۳۸۶-۱۳۸۵	۱۳۸۷-۱۳۸۶	۱۳۸۸-۱۳۸۷
کمک دولت به حق بیمه‌ها	سال پایه	۷۱۶	۱۰۹۵	۱۴۷۵	۲۱۴۲	۲۷۹۸	۳۶۲۲
پرداختی بیمه‌گذار		۲۵۶	۳۸۲	۵۶۱	۷۵۴	۹۹۱	۱۲۶۵
جمع کل حق بیمه‌ها		۹۷۲	۱۴۷۸	۲۰۳۶	۲۸۹۶	۳۷۸۹	۴۸۸۷
درصد سهم دولت در حق بیمه‌ها		۷۳/۷	۷۴	۷۲/۴	۷۳/۹	۷۳/۸	۷۴/۱
درصد پرداختی بیمه‌گذار		۲۶/۳	۲۶	۲۷/۶	۲۶/۱	۲۶/۲	۲۵/۹

توجه: علت متورم شدن بار مالی سهم دولت عبارت از:

۱. افزایش سطح بیمه باغات به میزان ۱/۴ میلیون هکتار و نرخ بالای حق بیمه آن،
۲. تحت پوشش بیمه قرار گرفتن عوامل تولید، تأسیسات، شبکه‌های آبیاری، چاه‌ها، قنوات و ...،
۳. تنوع‌بخشی بیشتر به موارد تحت پوشش بیمه در زیربخش‌های زراعت، باغبانی و ...،
۴. افزایش عوامل خسارت‌زای تحت پوشش بیمه،
۵. الزام قانونی مبنی بر افزایش حق بیمه سهم کشاورز (خدمات دولتی) حداکثر ۱۰ درصد در سال.

بخش سوم - پیشینه قانونی بیمه محصولات کشاورزی

۱. قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲/۳/۱

ماده واحده - به‌منظور انجام بیمه انواع محصولات کشاورزی، دام، طیور، زنبور عسل، کرم ابریشم و آبزیان پرورشی در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، طوفان، خشک‌سالی، زلزله، سیل، سرمازدگی، یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای، امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و

سیاست‌های بخش کشاورزی، صندوق بیمه کشاورزی در بانک کشاورزی تأسیس می‌شود.

تبصره «۱» - صندوق بیمه محصولات کشاورزی دارای استقلال مالی و شخصیت حقوقی است و براساس مقررات قانونی شرکت‌های دولتی اداره و دارای شورای عالی مرکب از وزرای کشاورزی، امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه به ریاست وزیر کشاورزی می‌باشد. حدود وظایف و اختیارات شورای عالی در اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی خواهد آمد.

تبصره «۲» - شورای عالی بیمه محصولات کشاورزی دارای کمیته فنی مرکب از نمایندگان ذی‌صلاح و تام‌الاختیار اعضای شورای عالی و صندوق با وظایف زیر خواهد بود:

۱. بررسی و تأیید کلیه طرح‌ها و برنامه‌ها و مسائلی که از طریق صندوق به شورای عالی احاله می‌گردد.

۲. نظارت بر حسن اجرای طرح‌ها و برنامه‌های مصوب به نیابت از طرف شورای عالی.

۳. بررسی و اظهارنظر مشورتی در مورد مسائل و مشکلاتی که توسط صندوق ارجاع می‌شود.

تبصره «۳» - هیئت مدیره صندوق مرکب از ۵ نفر شامل مدیر عامل بانک کشاورزی و یک نفر از هیئت مدیره بانک کشاورزی و یک نماینده از جهادسازندگی و دو نفر دیگر به معرفی وزیر کشاورزی و تصویب شورای عالی می‌باشد. مدیر عامل بانک کشاورزی سمت مدیر عامل صندوق بیمه محصولات کشاورزی را نیز به عهده خواهد داشت.

تبصره «۴» - سرمایه اولیه صندوق بیمه کشاورزی مبلغ یک میلیارد ریال می‌باشد که به پیشنهاد وزارت کشاورزی از طریق دولت تأمین و پرداخت می‌گردد. سرمایه صندوق طبق اساسنامه مربوطه و با تصویب شورای عالی بیمه محصولات کشاورزی قابل افزایش می‌باشد.

تبصره «۵» - دولت موظف است اساسنامه فوق را ظرف ۳ ماه از تاریخ تصویب این لایحه تهیه و برای تصویب تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید.

تبصره «۶» - کمک دولت بابت تأمین قسمتی از سهم حق بیمه کشاورز و جبران زیان‌های احتمالی عملیات بیمه به پیشنهاد شورای عالی صندوق بیمه محصولات کشاورزی و تصویب هیئت وزیران هر ساله در بودجه کل کشور منظور و به صندوق پرداخت خواهد شد.

تبصره «۷» - به تدریج که صندوق بیمه محصولات کشاورزی آمادگی لازم را برای انجام وظایف خود براساس این لایحه در هر منطقه و برای هر محصول اعلام نماید صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت‌دیده محصولات کشاورزی و دامی به فعالیت‌های خود در آن منطقه و برای آن محصول خاتمه داده و منابع و امکانات مربوط را به صندوق بیمه محصولات کشاورزی منتقل خواهد نمود.

۲. قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۸۴/۴/۵

ماده واحده - متن ذیل به عنوان تبصره (۸) به ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ الحاق می‌گردد:

تبصره «۸» - کلیه تولیدکنندگان طیور اعم از لاین، اجداد، مادر، گوشتی و تخمگذار موظفند جوجه‌های یک روزه خود را در مبادی تولید در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی، حوادث قهری، امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای مذکور در این قانون (حذف کانون‌های آلوده) که توسط سازمان دامپزشکی کشور اعلام می‌گردد، از طریق صندوق بیمه محصولات کشاورزی بیمه نمایند. صندوق بیمه محصولات کشاورزی حق رد تقاضای هیچ یک از واحدهای مذکور را نخواهد داشت در غیر این صورت جبران خسارت وارد شده به متضرر به عهده اشخاص حقیقی و حقوقی طرف استتکاف‌کننده خواهد بود. وزارت جهاد کشاورزی با اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از استتکاف موظف به نظارت و حسن اجرای این قانون می‌باشد.

آیین‌نامه اجرایی این تبصره توسط وزارت جهاد کشاورزی با مشارکت صندوق بیمه محصولات کشاورزی و مجمع تشکل‌های صنعت مرغداری کشور تهیه و ظرف مدت سه ماه به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

بخش چهارم - بررسی لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی

۱. متن لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی

ماده واحده - ماده واحده قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

۱. پس از عبارت «انواع محصولات کشاورزی» کلمه «درختان» اضافه می‌گردد.
۲. پس از عبارت «امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای» عبارت «و همچنین بیمه عوامل تولید نظیر ماشین‌آلات، ابزار و ادوات کشاورزی در قبال حوادث بیمه‌پذیر» اضافه گردد.

۲. بررسی ابعاد لایحه

تاکنون به دلیل اینکه طبق قانون فعلی صندوق، صندوق بیمه مجاز به بیمه محصولات می‌باشد، عملاً وارد عرصه بیمه درختان نشده و در پوشش بیمه‌ای باغات کشور، تنها محصول درختان، مورد نظر بوده است. مضاف بر اینکه بیمه درخت از نظر شناخت عوامل خطر و چگونگی تأثیر آن در کاهش محصول به دلیل عدم وجود اطلاعات کافی علمی و فنی با مشکلاتی روبه‌رو است. در هر حال

درخصوص بیمه درختان که در لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی عنوان شده است نظر کارشناسی آن است که درختان مثمر در قانون منظور شود. چرا که گسترش پوشش بیمه درختان مثمر اثر مثبتی در ایجاد پایداری مطلوب در زیربخش باغداری خواهد داشت.

در مورد بند دوم لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی یعنی بیمه عوامل تولید نظیر ماشین‌آلات، ابزار و ادوات کشاورزی و چوب درختان در قالب حوادث بیمه‌پذیر باید متذکر شد که با توجه به اهمیت نقش ماشین‌آلات و ادوات در امر تولید کشاورزی و چوب درختان، لایحه مذکور می‌تواند به‌عنوان عامل ضریب اطمینان در تولید مطرح شود و با تکیه بر این امر که تولید و کلیه عوامل تولید به‌عنوان گامی در جهت خودکفایی به‌حساب می‌آیند، اهمیت این امر مشخص‌تر می‌گردد. اما بحث عوامل تولید بحثی است گسترده و شامل ابعاد مختلف تولید محصول کشاورزی می‌گردد. از این رو ذکر عوامل تولید به شکل عام می‌تواند شبیه پوشش دادن مواردی مانند زمین و خاک زراعی هم باشد و لذا ضروری است عوامل تولید به شکل صریح، یعنی ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی و سازه‌های مرتبط به تولید، عنوان گردد تا جای هیچ شک و شبه‌ای باقی نماند.

نتیجه‌گیری

لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی مبنی بر بیمه شدن درختان و عوامل تولید نظیر ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی، در راستای اهداف برنامه توسعه چهارم قرار دارد. گسترش عوامل بیمه‌شونده که به‌نحوی جزء عوامل تولید هم باشند باعث افزایش اعتبار صندوق بیمه و عملکرد آن از طرفی و حرکت در جهت خودکفایی از طرف دیگر می‌شود. تنها باید متذکر شد که عوامل مطرح شده در متن لایحه که دلالت بر بیمه‌پذیری درختان و عوامل تولید نظیر ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی دارد دربرگیرنده طیف وسیعی می‌باشند که لایحه مذکور هیچ‌گونه محدودیتی در مورد نوع درخت و عوامل تولید قائل نشده است که این امر وسعت تعهدات صندوق بیمه را به شکل غیرمنطقی افزایش خواهد داد. لذا پیشنهاد می‌شود هم نوع درخت و هم عوامل تولید به شکل واضح تصریح شود.

بیمه کشاورزی در ایران با وجود عمر کوتاه بیست و چهار ساله‌اش گسترش چشمگیری داشته و صندوق بیمه کشاورزی توانسته است طی این مدت فعالیت‌های تحت پوشش را از دو محصول در سال زراعی ۱۳۶۳-۱۳۶۴ به ۹۶ محصول و فعالیت و بهره‌برداران تحت پوشش را از حدود ۳۰ هزار نفر به ۱/۸ میلیون نفر در سال زراعی ۱۳۸۵-۱۳۸۶ افزایش دهد. اما این رشد و گسترش، که در مواردی بالا ارزیابی می‌شود، از بعضی جهات هنوز مطلوب و در حد انتظار نیست. ابعاد انتظار

همگانی (هم مردم و هم مسئولان) به‌طور بی‌واسطه‌ای بازگویی سنگینی وظایف صندوق بیمه محصولات کشاورزی است که حتی در سطح فعالیت کنونی خود، با چالش‌ها و مشکلات متعدد دست به گریبان است.

ادغام تدریجی وظایف «صندوق کمک به تولید کنندگان خسارت دیده کشاورزی و دامی» در فعالیت‌های «صندوق بیمه کشاورزی» که معرف مأموریت‌های جدید و بازگویی ضرورت ورود صندوق بیمه به عرصه‌های نوین فعالیت است، دامنه این چالش‌ها و مسائل و مشکلات صندوق را در آینده بیشتر خواهد کرد. اساسی‌ترین چالش‌های محتمل در این زمینه عبارت است از:

- الف) محدودیت‌های ساختاری و پرسنلی صندوق برای انجام این مأموریت گسترده و دشوار،
- ب) محدودیت منابع مالی با توجه به نیازهای سرمایه‌ای بیمه کشاورزی در شرایط نظام کشاورزی کشور،
- ج) استقبال ناکافی کشاورزان از بیمه کشاورزی به‌دلایل متعدد و از جمله محدودیت‌های اطلاع‌رسانی.

طرح جامع بیمه کشاورزی کوشش برنامه‌ای و عمل‌گرایانه برای فائق آمدن بر مشکلات توسعه بیمه کشاورزی است. در راستای عملیاتی‌تر کردن این طرح و به‌منظور تحقق هدف‌ها، سیاست‌های راهبردی و راهکارهای اجرایی بیمه کشاورزی در مرحله نوین فعالیت این نهاد و همچنین در راستای چیره شدن بر چالش‌های محتمل آینده و فراهم کردن شرایط مساعدتر برای ورود به عرصه‌های جدید، موارد عملیاتی زیر جهت لحاظ شدن در برنامه جامع بیمه کشاورزی و قرار گرفتن در دستور کار اجرایی صندوق بیمه کشاورزی پیشنهاد می‌شود:

۱. جهت‌گیری به سوی اجباری کردن بیمه محصولات اساسی و دارای قیمت تضمینی که در حال حاضر از حمایت‌های قیمتی دولت برخوردار می‌باشد.
۲. تعیین موارد مناسب برای اعمال بیمه تمام خطر با توجه به ماهیت چند رشته‌ای فعالیت‌ها در واحدهای بهره‌برداری کوچک و متوسط و ضعف بنیه اقتصادی این قبیل بهره‌برداران.
۳. تعیین مصادیق لازم برای اعمال بیمه چند محصولی با توجه به ساختار واحدهای بهره‌برداری در نظام کشاورزی کشور.
۴. توسعه بیمه پرتفوی با توجه به سازگاری آن با شرایط بسیاری از واحدهای بهره‌برداری تجاری موجود.
۵. فراهم کردن شرایط مناسب و مطلوب برای حضور فعال بخش خصوصی در بیمه کشاورزی با توجه به نکات زیر:

- هزینه‌های اداری و اجرایی بر مبنای تعرفه‌های مناسب سالیانه به‌صورت سرانه (بهره‌بردار،

سطح زیر کشت، واحد بهره‌برداری و غیره) به بخش خصوصی در مقابل حجم عملیات بیمه‌ای پرداخت شود.

- یارانه سهم دولت، نظیر آنچه در حال حاضر در مورد صندوق بیمه محصولات کشاورزی عمل می‌شود، در مقابل انواع بیمه کشاورزی به بخش خصوصی پرداخت گردد.

- هزینه‌های بیمه اتکایی به بخش خصوصی پرداخت شود.

- اولویت مشارکت بخش خصوصی برای بیمه تک‌خطر در نظر گرفته شود.

۶. با توجه به ضرورت‌هایی مانند ورود بیمه به عرصه‌های جدید فعالیت، سازمان‌دهی فعالیت بیمه در این قبیل عرصه‌ها، از بین بردن محدودیت اطلاع‌رسانی و آگاه کردن کشاورزان، لازم است با کمک راهکارهای آموزشی و ترویجی مناسب به آشنا کردن کشاورزان با محاسن و مزیت‌های بیمه و در نتیجه نهادینه کردن آن در همه عرصه‌های زندگی و فعالیت‌های بخش کشاورزی و جامعه روستایی اقدام کرد.

منابع و مآخذ

۱. آشنایی با بیمه محصولات کشاورزی، ستاد برگزاری بزرگداشت بیستمین سال تأسیس صندوق بیمه محصولات کشاورزی، بهار ۱۳۸۳.
۲. مجموعه مقالات دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، دی ماه ۱۳۸۳.
۳. برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه بیمه کشاورزی (۱۳۸۳-۱۳۸۸)، صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
۴. مصاحبه‌های حضوری با کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی.

شماره مسلسل: ۹۲۷۹

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «لایحه اصلاح قانون بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۲»
Report Title: Agricultural Insurance and the Analysis of Proposed Related Act.

نام دفاتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)، مطالعات اقتصادی

تهیه و تدوین: جمال محمدولی سامانی، الهه سلیمانی

مدیر مطالعه: غلامرضا یآوری

ناظر علمی: حسین صفایی

همکاران: —

همکاران خارج از مرکز: —

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: —

ویراستار ادبی: —

ویراستار تخصصی: —

متقاضی: کمیسیون کشاورزی آب و منابع طبیعی

واژه‌های کلیدی (فارسی / انگلیسی):

۱. کشاورزی (Agriculture)

۲. بیمه (Insurance)

۳. لایحه (Act)

۴. بررسی (Analysis)

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۸۷/۴/۱۵

تاریخ پایان مطالعه: ۱۳۸۷/۷/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۷/۲۴